

BADEN-POWELL OCH POSTGÅNGEN UNDER MAFEKINGS BELÄGRING

av Sten Hultbom

Den lilla staden Mafeking i Sydafrika, vars namn betyder »platsen mellan höjderna», är belägen ungefär 100 svenska mil norr om Kapstaden och en dryg mil väster om gränsen mot den sydafrikanska republiken Transvaal. På 1890-talets början hörde Mafeking till British Bechuanaland och låg i dess nordöstra hörn ungefär 2 mil söder om gränsen till Bechuanaland Protectorate, och just vid östra kanten av den stora Kalahariöknen. Landskapet omkring staden är ödsligt. Den 16 november 1895 införlivades British Bechuanaland med Kapkolonien och fick beteckningen Far North Cape.

Stadens innevånarantal var på 1890-talet cirka 1.800 vita, varav cirka 1.400 skrivkunniga jämte sextusen negrer av kafferstammen.

Den postala dokumentationen från en sådan »stad», måste med nödvändighet vara ganska begränsad och svåråtkomlig för samlare på så långt avstånd som i Skandinavien.

Postgången mellan staden och yttervärlden upprätthölls huvudsakligast genom den nybyggda järnvägslinjen söderut via Vryburg och Kimberley till Kapstaden. Järnvägen var avsedd att byggas vidare norrut till Bulawayo i Rhodesia men denna del av järnvägslinjen var ännu icke fullbordad, och postgången norrut var mycket begränsad.

Postalt hörde Mafeking från början till Bechuanaland men 1895 överfördes den till Kaplandets postdistrikt. Detta framgår givetvis även av den postala dokumentationen. Jag har ägnat ett litet studium åt de *poststämplar*, som användes i Mafeking under åren närmast före Boerkriget utbrott i oktober 1899 och därvid funnit bl. a. följande.

Den äldsta stämpeln jag påträffat innehåller ordet Mafeking samt där under ett stort B för Bechuanaland. Denna stämpel användes fram till 1894, då jag funnit en stämpel Mafeking och ordet Bechuanaland där under, allt i en vacker cirkel med datum i mitten.

Nästföljande stämpel innehåller ordet Mafeking samt bokstäverna BB för British Bechuanaland. Efter överföringen till Goda Hoppsuddens postdistrikt den 16 november 1895, finner man en stämpel med orden Mafeking och CGH för Cape of Good Hope. Denna stämpel finns i olika utföranden.

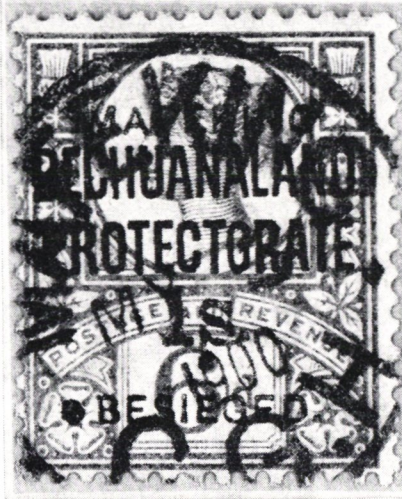
De frimärken som förekommer på posten från Mafeking under 1890-talet utgöres under första delen huvudsakligen av frimärken från British Bechuanaland och Bechuanaland Protectorate. Men även engelska frimärken utan övertryck förekommer.

Frimärken från BRITISH BECHUANALAND och BECHUANALAND PROTECTORATE från tiden före Boerkriget.

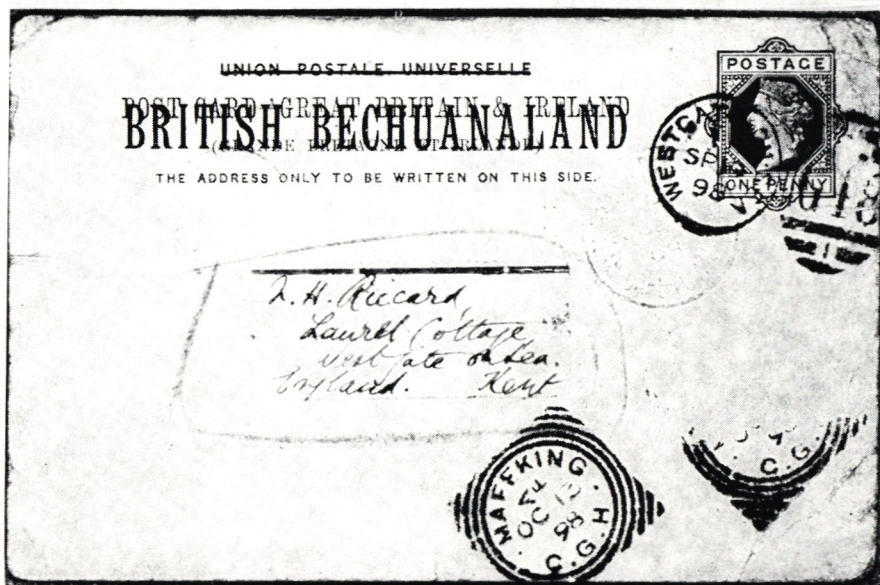
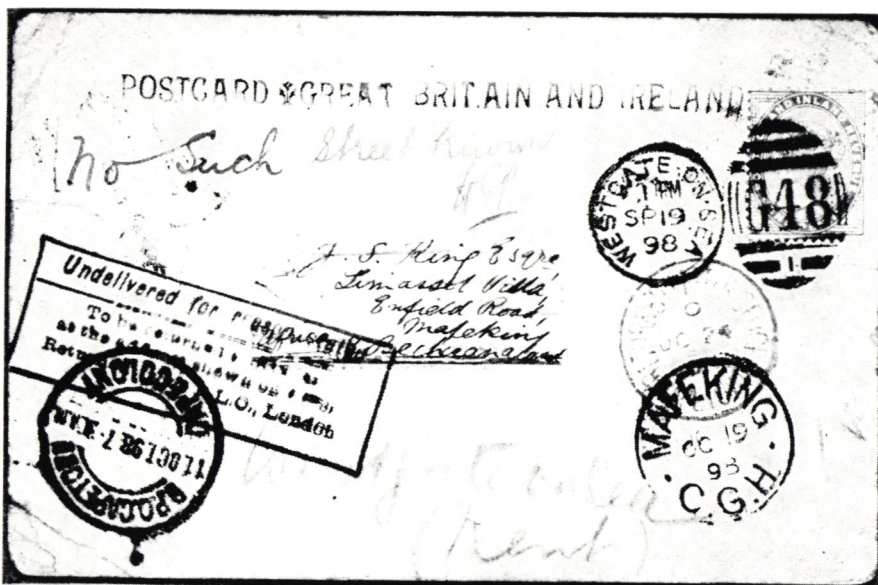
Sedan British Bechuanaland den 16 november 1895 blivit inkorporerat med Kapkolonien övergick man i Mafeking till Kapkoloniens frimärken. Men man fortsatte att begagna British Bechuanalands frimärken i Bechuanalandprotektoratet ända till oktober 1897. De ersattes då av en ny frimärksutgivning för protektoratet i form av brittiska frimärken visande drottning Victorias bild med övertryck »Bechuanaland Protectorate» antingen vågrätt eller lodrätt.

Vid inkorporeringen fanns på postkontoret i Mafeking ett lager av frimärken från British Bechuanaland av den typ som därefter begagnades i protektoratet fram till utgivningen av 1897 års upplaga av förutnämnda övertryckta frimärken för Bechuanaland Protectorate. De frimärken från British Bechuanaland som sålunda »blev över» år 1897 på postkontoret i Mafeking skulle förvisso icke ha kommit till användning i fortsättningen utan givetvis blivit makulerade eller uppbrända. Men detta blev uppskjutet eller försummat och ödet ville annorlunda. Mafekings belägring 1899—1900 kom att ändra utvecklingen.

Märken från BECHUANALAND PROTECTORATE utgivna 25/4 med övertryck i »rena bokstäver» MAFEKING BESIEGED.
(se sid. 116)

Vid belägringens början i oktober 1899 fanns på postkontoret i Mafeking ett frimärkslager om ca 42.000 frimärken. Däribland var 7.000, fördelade på 4 olika valörer, just sådana från British Bechuanaland som i princip blivit indragna vid inkorporeringen den 16 november 1895, men som fått

Postkort, avstämplat i Westgate sept. 19, 1898 till Mafeking med mottagningsstämpel i Mafeking okt. 13, 1898 fyrkant-stämpel C.G.H och rund Mafekingstämpel C.G.H okt. 19, 1898 samt stämplat i Cape Town okt. 11, 1898 jämte två röda stämplat okt. 24, 1898, svårsläsliga men Cape Town skymtar.

begagnas fram till oktober 1897 i Bechuanaland Protectorate och därefter var ogiltiga. De övriga frimärken som fanns på postkontoret var från Bechuanaland Protectorate och från Godahoppsudden, alltså från Kapkolonien. P. g. a. den brist på frimärken som under belägringen uppstod i Mafeking, kom nu mot all beräkning dessa frimärken från British Bechuanaland åter till heders, sedan de blivit vederbörligen försedda med *nytt övertryck*, varom vidare längre fram i artikeln.

Historik

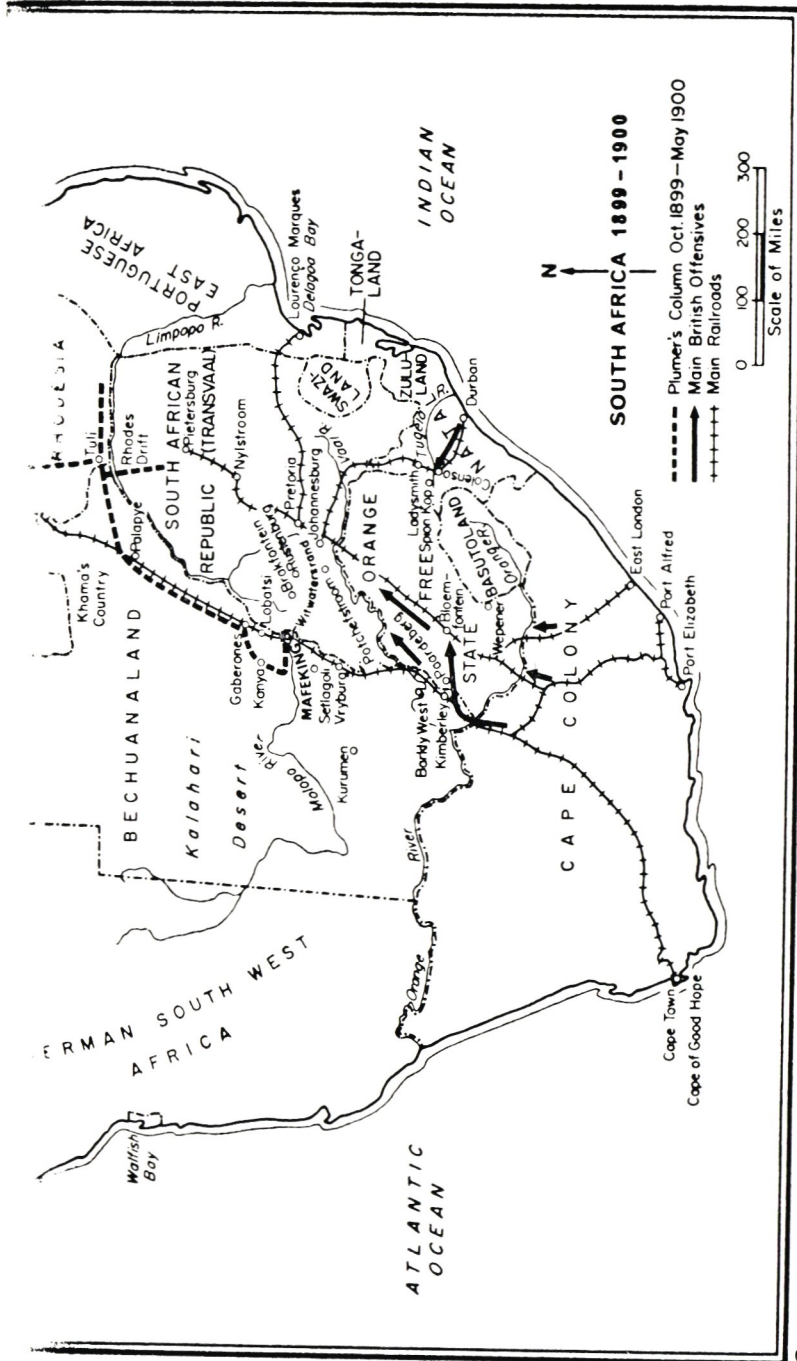
Sedan boerna — av holländskt ursprung — på 1830-talet utvandrat norrut från Kapkolonien och grundat de två fria boerrepublikerna, först den sydligaste, *Orangefristaten*, och senare den nordligaste, *Transvaal*, uppstod så småningom betydande konflikter mellan republikerna och den brittiska kronan. Framförallt uppkom spänningar mellan boerna och de engelska nybyggare, ingenjörer, guldgrävare och spekulanter, som i mycket stort antal strömmat till söderifrån, sedan de stora guldfyndigheterna blivit gjorda inom republikerna. Konfliktläget skärptes i slutet av 1890-talet. Det blev år 1899 akut.

Den relativt unge, 42-årige brittiske officeren *Robert Baden-Powell*, som tjänstgjort såsom överste vid 5:e dragonregementet, hade tidigare utträttat ett mycket gott arbete, bl. a. vid infödingsuppror i Sydafrika och Indien. Han kallades nu av sina överordnade till Sydafrika, då ett öppet krig mellan boerrepublikerna och England började bli en allt mer trolig realitet. Baden-Powell förstod att striden med boerna inte skulle bli så lätt som många föreställde sig. Han visste att boerna var utomordentligt skickliga skyttar, födda till spejare med stor förmåga att utnyttja terrängens naturliga förutsättningar, härdade vid friluftsliv och umbäranden samt starkt religiösa och därmed begåvade med god stridsmoral.

Den brittiske överbefälhavaren, lord Wolseley uppdrog åt Baden-Powell i juni 1899 att organisera försvaret av Brittiska Sydafrikas nordöstligaste och svårast försvarade område.

Baden-Powells uppgift blev att i all hast sätta upp två »regementen» till traktens beskyddande utan att väcka uppseende och att gå i ställning på gränsen mot boerrepublikerna, beredd att försvara densamma och den längs gränsen löpande järnvägslinjen och telegraflinjen till Kapstaden i söder.

Då Baden-Powell anlände till Kapkolonien i juni månad 1899 trodde de lokala myndigheterna icke på något krig och motsatte sig bestämt en allmän värvning av rekryter som provocerande. Baden-Powell reste därför genast norrut med nyssnämnda järnväg, och började rekryteringen norrifrån med högkvarter i Bulawayo, som var huvudstad i Matabelelandet

(norr om Transvaal) och med sikte på att göra Mafeking till sitt huvudkvarter. Vid denna tid slutade järnvägslinjen, som från Kaplandet gick norrut några mil norr om Mafeking vid Ramontsa. Därifrån fick han fortsätta till häst på ganska obanade vägar för att nå Bulawayo.

Rekryteringsarbetet bedrevs av Baden-Powell synnerligen skyndsamt och han förlade det ena nyuppsatta regementet till Bulawayo under överste Plumers befäl medan han själv planenligt begav sig till Mafeking där han uppsatte det andra regementet, som ställdes under befäl av överste Hore. Han anlade även skyndsamt en ring av små fort och värn runt staden.

Den lilla staden hyste i oktober 1899, efter en viss evakuering, en vit stadsdel med cirka 1900 invånare och en svart stadsdel med cirka 8000 infödda. Den skulle nu försvaras av en garnison bestående av 489 officerare och meniga, en blandad polisstyrka och ett antal från Bechuanaland inkallade skarpskyttar samt den s. k. stadsvakten. Inalles hade Baden-Powell i staden lyckats samla 1250 man såsom garnison. Av dessa var emellertid de flesta helt otränade. Deras lojalitet mot England kunde även i vissa fall starkt ifrågasättas. Man fick också under den kommande belägringen stora besvär med spioner och direkta förrädare.

Omedelbart efter krigsutbrottet den 12 oktober 1899 beordrades en boerstyrka om cirka 8000 man under boergeneralen Cronje att med stormning eller hård belägring snabbt intaga staden Mafeking och därefter tränga söderut utefter den brittiska järnvägslinjen på gränsen mellan boerrepublikerna och Kapkolonien. Inneslutningen av staden var fullbordad redan den 17 oktober och kommunikationerna med yttrevärlden blev därigenom avstängda.

De anfall, som boerna omedelbart insatte mot staden blev resultatlösa och general Cronje inriktade sig på att bombardera och svälta ut den inringade stadens garnison och befolkning.

I november företog general Cronje på order från sina överordnade ett nytt kraftigt angrepp mot staden söderifrån, men blev tillbakaslagen med svåra förluster på båda sidor. Ganska snart därefter i januari 1900 fick han order att dra tillbaka närmare 6000 man. Därvid lämnades kvar en belägringsarmé om 2500 man boer jämte artilleri under befäl av general Snyman. Boerna behövde sina styrkor i stor utsträckning på grund av motgångar på annat håll, sedan de engelska trupperna på andra frontavsnitt fått betydande förstärkningar. Belägringsstyrkan kunde nu dra fördel av de något ljusare nätterna.

Kampen om den lilla ökenstaden Mafeking var av stor betydelse för engelsmännen. De många boer, som hade varit bundna där i två månader, kunde ha fått avgörande betydelse, om de hade fått tillfälle att agera tillsammans med huvudstyrkorna, som trängde in i Natal och Kapkolonien.

Kriget gick i början dåligt för engelsmännen. De förlorade flera slag, och förutom Mafeking belägrades också Ladysmith i Natal samt Kimberley i Kapkolonien. Boerna intog gränsstaden Vryburg vid järnvägslinjen strax söder om Mafeking och flera andra orter.

I Vryburg tog boerna hand om stadens postkontor och försåg de anträffade brittiska colonialfrimärkena med övertryck Z.A.R. (Zuid Afrika Republik). 4 valörer med sammanlagt antal om 6.700 anträffades och övertrycktes. Det torde vara första gången i världshistorien som brittiska frimärken blivit övertryckta och begagnade av en ockuperande krigsmakt.

I slutet av februari år 1900 vände sig krigslyckan. General Cronje inringades och kapitulerade för general Fredrik Roberts vid Paardeberg. Fjorton dagar tidigare hade Kimberley blivit befriat och några dagar senare Ladysmith. Nu riktades allas blickar mot den lilla staden Mafeking, som fortfarande var belägrad. Överste Plumer i Bulawayo gjorde vad han kunde för att nå den norrifrån, men hans styrkor var för små för att de skulle kunna klara uppgiften.

Belägringen av Mafeking varade sedan ända till den 17 maj 1900, då staden befriades av två engelska armékårar. Dessa hade några dagar tidigare sammanstrålat efter långvariga marscher från såväl norr som söder och hade därefter västerifrån pressat undan boernas belägringsarmé.

Baden-Powells insats

Jag vill nu berätta något om förhållandena under belägringen och om överste Robert Baden-Powells personliga betydelse för händelsernas utveckling. Därvid vill jag gärna begagna tillfället att särskilt beröra dels *postförbindelserna* mellan staden och yttervärlden och dels den rent *lokala postgången* i Mafeking.

Baden-Powell var nödsakad att tillgripa mesta möjliga knep och tuffhet för att avhålla boerna från ytterligare stormningsförsök, med hänsyn till deras överlägsenhet både i folk och vapen.

Han var full av livsmod och skämtlynne och hans föredöme uppmuntade andra att tänka ut planer, som gick ut på att lura fienden. Så placerade man till exempel runt om staden ut en massa till synes högexplosiva minor till skydd mot nattliga överfall och satte upp anslag som kungjorde, att det var farligt att komma dem för nära. Baden-Powell visste, att spioner snart skulle vidarebefordra upplysningen till boerna. Så bekantgjorde han en dag, att minorerna skulle prövas, och tillsammans med en ingenjör begav han sig ut för att låta en av dem explodera. I själva verket bestod »minorerna» av plåtaskar fyllda med sand — utom enstaka, som var särskilt preparerade. Baden-Powell utvalde en sådan för provet, tuttade på och sökte betäckning. Det blev en pampig explosion, som säkert bidrog till att

Överste Baden-Powell t h och lord Edward Cecil, militär postchef och organisatör av kadettkåren t v.

göra boerna försiktiga, så att de inte vågade närma sig staden nattetid. Baden-Powell visste, att mörkret var hans farligaste fiende. Och i mars skulle den mörka årstiden börja (på södra halvklotet).

Alla med specialutbildning enrullerades snart i försvaret. En handelsman i staden hade ett litet lager acetylenlampor. Dessa inköptes. Man surrade fast varje lampa i ena änden av en lång stång, medan en tom kexburk fick tjänstgöra som reflektor. En natt tog man lamporna med sig ut till vissa av fortet och tände dem plötsligt som strålkastare. Därefter flyttades de i all hast till andra fort, och nya härliga ljuskäglor svepte långsamt från andra håll över nejden. Boerna trodde, att det fanns en hel rad strålkastare, som gjorde det vanskligt med nattliga angrepp.

Baden-Powell själv tillbragte mesta delen av natten med att spana mot fiendens linjer, stirra ut i mörkret och lyssna efter eventuella tecken på fiendens rörelser.

Major Godley berättade efteråt: »Om inte Baden-Powells förbluffande energi, personlighet och allestädes närvaro hade varit, tror jag att garnisonen skulle ha förtvivlat och gett tappt. Men han funderade alltid ut en massa knep, som höll vårt humör uppe, och det fanns inte någon soldat eller del av försvarsområdet, som han inte regelbundet besökte. Ofta, när jag tillsammans med honom hade varit ute största delen av natten på rond för att inspektera posterna och äntligen hade fått en liten blund, kunde jag vakna i gryningen och se Baden-Powell sitta på kanten av min löpgrav. Han hade stigit upp före solen. Det var verkligen en arbetsam tid, och det är ganska underligt att tänka sig, att vi på sju månader inte var ur stövlarna annat än på dagarna.»

På dagarna tillbragte Baden-Powell mycken tid i ett utkikstorn, som man hade rest alldeles intill hans högkvarter. Härifrån undersökte han med kikaren terrängen runt omkring staden för att följa boernas rörelser och söka lista ut deras avsikter.

Sov han aldrig? Det var nästan som ett mysterium. Det verkade som om han kunde klara sig med bara en tupplur lite då och då. Stundom kunde han ses utsträckt i en vilstol på högkvarterets veranda, men annars var det vanligare att han tecknade eller målade tavlor än att han sov. Denna ständiga verksamhet, oberoende av bombardemanget, skänkte invånarna mod. De kände, att så länge översten var ibland dem, behövde de inte vara rädda för något.

Största irritationen utgjorde eljest boernas artilleri, särskilt den 94 punds belägringskanon från Krupp, som boerna fick fram i slutet av oktober. Den döptes till »Gammelknarren» och kunde lossa ungefär tio skott per dygn. De var inte rökfria och med hjälp av ett signalsystem från utkikstornen kunde befolkningen söka betäckning innan projektilen kom.

Under belägringen fick staden utstå inalles 20.000 granater, dock med anmärkningsvärt begränsat resultat.

Boernas prickskytte var även farliga för all passage mellan fortet och staden, och skyttegravar såväl som förbindelsegångar måste grävas.

Baden-Powell förstod betydelsen av att hålla humöret uppe även hos den civila befolkningen. Han brukade vissla muntra melodier, även om han själv kände sig nere. Redan det verkade uppmuntrande. Men han satte också igång med all slags sport och underhållning samt firade noga alla högtidsdagar. Genom en tyst överenskommelse vilade vapnen om söndagarna, på båda sidor. Och dessa dagar hölls ofta konserter med Baden-Powell som dirigent.

Utom sporten anordnades också många andra tävlingar. En av dessa gick ut på att göra den bästa dockan i naturlig storlek. Den skulle se ut som en soldat i försvarsstyrkan. Dockorna måste ha rörliga armar. Dessa tillverkades i stort antal och placerades i de olika fortet och flyttades då och då för att boerna skulle tro, att alla fort var särskilt starkt bemannade. I själva verket var några av fortet bara attrapper som aldrig bemannades.

I mitten av april 1900 blev boerna angelägna om framgång i belägringen och sände på nytt flera boertrupper för att förena sig med belägrarna. Med förstärkningen följde också en ung underlöjtnant, Fritz Eloff, dotterson till president Krüger. Denne unge officer var angelägen att ta Mafeking genom ett nattligt anfall, men general Snyman var tveksam. Eloff utväxlade under tiden noter med Baden-Powell och föreslog därvid bl a, att boerna skulle få sända ett cricketlag in i staden för att spela mot försvararna. Baden-Powell svarade: »Det är min sida som är inne för närvarande och er som är utepart. Ni får först slå ut oss, innan ni kan komma in. Mafeking har redan 180 poäng» (så många dagar hade belägringen varat). Det blev ingen match. Eloff lyckades efter en tid övertala Snyman att gå till anfall i större skala. Det började natten till den 12 maj. Planen var, att Eloff nattetid skulle smyga fram längs floden Molopos djupa ravin från väster och tränga genom de inföddas stadsdel, medan Snyman därefter skulle angripa österifrån. Eloff fullföljde sin del av planen framgångsrikt. Han överrumplade och intog Protectorate Fort i väster och stack infödingarnas stadsdel i brand. Detta var tecknet till Snyman att anfälla, och han drev infödingarna i panik framför sig in mot den »vita» staden och erövrade också en del av denna, bl a telefoncentralen. Detta kom att röja hans belägenhet för Baden-Powell som kom in på ett personligt samtal med honom av misstag, då han skulle telefonera efter förstärkningar. Baden-Powell följde i övrigt slaget från sitt utsiktstorn och gav lugnt sina order alltefter som händelserna utvecklade sig. Han drog samman förstärkningar från de omgivande fortet jämte reserven.

Läget blev utomordentligt farligt, då Snyman nu gick till angrepp österifrån. Baden-Powell lyckades dock snabbt inringa Eloffs styrka, varefter Eloff och hans män togs till fånga. Under tiden hade Snyman utfört sin del av anfallet så obeslutsamt, att hans trupp kunde slås tillbaka. Men katastrofen var ytterst nära.

Fem dagar senare, den 17 maj 1900, befriades staden av undsättningsstyrkor.

Postala förhållanden

Under första tiden av den sju månader långa belägringen ordnades kommunikeringen med yttervärlden på följande sätt.

Genom de militära myndigheternas försorg anställdes kaffrer huvudsakligen av baralongstammen som bud. Endast militära depescher befordrades, skrivna med chiffer och inslagna i små paket, som lätt kunde gömmas undan eller slängas i händelse av upptäckt. De kallades *kaffergram*.

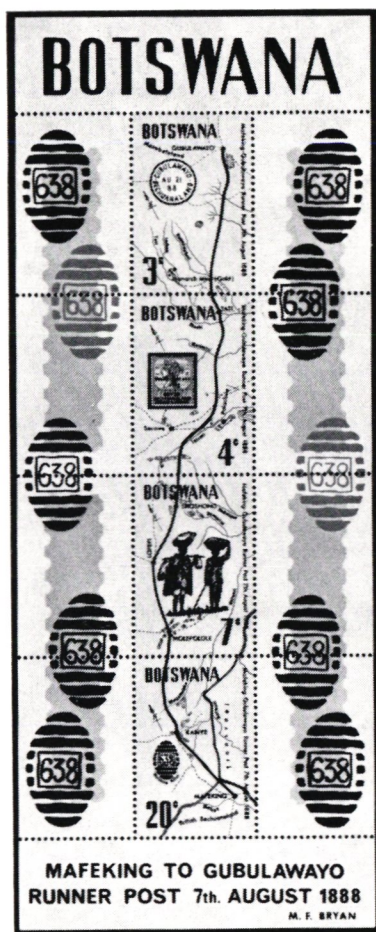
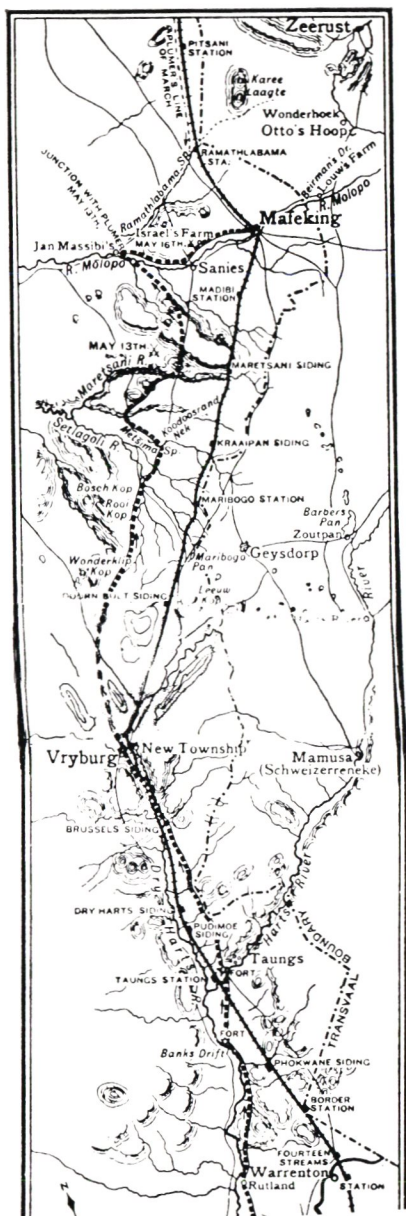
Efter mörkrets inbrott gav sig brevbäraren iväg fram till försvararnas egna yttersta förposter. Efter att ha fått uppgift om fiendens patrullvanor — i den mån sådana upplysningar gick att få — fick han efter bästa förmåga ålande, krypande, smygande eller springande ta sig igenom boerlinjerna före gryningen.

Förmågan måste nog oftast kombineras med en icke ringa portion tur. Annars gick det galet. Hade postbudet klarat sig fram till engelskt område var halva uppdraget utfört. Med nya depescher i väskan eller i de för ändamålet speciellt urholkade skosulorna måste han söka ta sig tillbaka till Mafeking igen. Vägsträckan kunde variera mellan 5 och 20 svenska mil i halvökenliknande terräng.

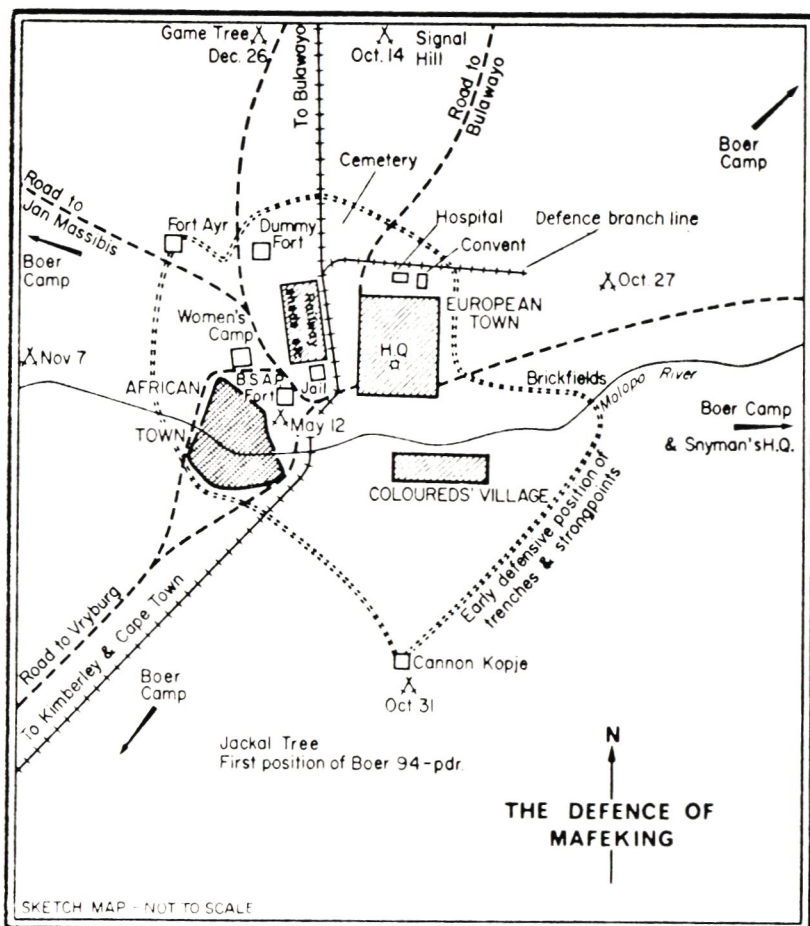
Dödligheten var mycket hög inom kåren, och baralonghövdingen Wessels klagade också över de »engelska slavdrivarnas» menliga inverkan på hans stam. Taxan steg hastigt.

De civila brevskrivarna fick till en början göra på samma sätt som de militära, om de ville ha sina brev befordrade, nämligen »hyra» brevbärare för försändelserna. Dessa sk »kaffergram» frankerades på vanligt sätt med frimärken inköpta på Mafekings postkontor, som under belägringen fungerade ungefär som i fredstid. Dessutom måste brevbäraren avlönas. Och det var *dyrt*. Betalningen utgick till en början in natura och vanligen i form av boskap. Men snart blev det ont om slaktdjur och man fick övergå till pengar.

Belägringen av Mafeking, som varade från den 13 oktober 1899 till 17 maj 1900, var naturligtvis en svår prövning för innevånarna i staden, som icke kunde kommunicera med sin vänner utanför densamma. Under de första 5 månaderna av belägringen var belägringskedjan så stark att med

Staden Vryburg i kartans mitt (järnvägsstation) blev redan i nov. 1899 intagen av boerna och brittiska frimärken övertrycktes med ZAR (Zuid Afr. Republiek). »Postmegrerna» måste passera genom öken väster om staden för att nå Kimberley längre söderut.

© CASSELL & CO LTD 1966

Karta över det lokala postområdet.

undantag för enstaka försändelser, som avgick med »hyrda» kafferbudbärare, inga nyheter eller annan kommunikation kunde tränga igenom boernas linje.

Sedan general Cronje funnit det nödvändigt att dra tillbaka en del av det manskap, som belägrade Mafeking, för att stärka sina huvudlinjer vid fronten mot engelsmännen i mars månad 1900, började det bli jämförelsevis lättare för budbärarna att ta sig igenom boernas linjer, allra helst som nätterna då även blev mörkare. Sålunda fann de militära myndigheterna

det möjligt i slutet av mars månad att ordna ett *regelbundet postsystem* för de civila innevånarna i staden med hjälp av kafferbrevförare. Dessa tog sig antingen fram till Bulawayo i norr eller till Kimberley eller andra orter söderut, där de kunde nå kontakt med ordinarie engelska trupper eller postförbindelser.

Avgiften för brevbefordran norrut sattes till 1 shilling per halvt uns och söderut 6 pence per halvt uns. Överstelöjtnanten lord Edward Cecil fick i uppdrag att vara chef för de postala angelägenheterna och efter hans instruktion ombesörjde firman Townsend & Son, som gav ut tidningen Mafeking Mail, övertryck av de skilda frimärken som fanns i staden med de två orden »MAFEKING», och »BESIEGED». Samtidigt åsattes märkena en högre valör.

De sålunda övertryckta märkena bestod av olika emissioner från Kapkolonien, British Bechuanaland och Bechuanaland Protectorate. Anledningen till att det fanns så varierande märken på postkontoret berodde på det faktum att Mafeking först hade varit inräknat i British Bechuanaland i postalt hänseende, men några år före krigsutbrottet hade staden blivit överförd till Kapkolonien i postalt hänseende.

Breven sändes i *kassetter*, som innehöll ungefär 30 brev. Två gånger i veckan gick en budbärare ut norrut och en gång i veckan söderut. Det var ett faktum att många av dessa brevbärare blev tillfångatagna av boerna eller skjutna av dessa. Det blev alltså åtskilliga brev, som aldrig nådde någon brittisk poststation. När boernas läger blev intaget i samband med att Mafeking befriades av de brittiska styrkorna, fann man i det övergivna boerlägret många sådana brev och det intressantaste är att frimärkena hade blivit avrivna. Boerkrigarna var alltså intresserade frimärkssamlare även de.

På grund av att förbindelserna i stort sett var avbrutna mellan de postala auktoriteterna i Kapstaden och den belägrade staden kunde de högre postala myndigheterna icke konsulteras angående de arrangemang som vidtogs i staden. Chef för den postala myndigheten i Kaplandet var J W Howat. På grund av omständigheterna ansågs frimärksutgivningen av honom vara en helt militär angelägenhet och frimärkena fick icke något kurseringsvärde annat än för postbefordringen från Mafeking. De fick därför icke något postalt värde för postbefordran från någon annan poststation i Kapkolonien eller i Bechuanaland. Icke heller var de tillgängliga för försäljning i Mafeking efter det att belägringen var upphävd. Man kan därför konstatera, att märkena endast var tillgängliga för allmänheten under den korta del av belägringstillståndet som varade från den 23 mars till den 17 maj 1900. Men under denna tid hade de fullt frankeringsvärde på försändelser, som blev postade i den belägrade staden.

Två ostämplade märken från Godahoppsudden, övertryckta i Mafeking.

Jag vill här tillägga att av säkra källor framgår, att hela frimärksförrådet inköptes till nominellt pris och betalades kontant av den militära ledningen i Mafeking till Hennes Majestäts postmästare i Mafeking. Övertryckningen till högre valör skedde sedan i militär regi. Frimärkena såldes *inte* till allmänheten annat än på det sättet att allmänheten fick lämna in sina brev på den militära expeditionen. Där frankerades de av militära myndigheten och i samband därmed betalades frimärkena kontant av de personer, som ville ha sin postbefordran ombesörjd. Det gavs alltså inte tillfälle för allmänheten att själv sätta på frimärkena. Ostämplade frimärken från denna tid bör därför betraktas såsom relativt sällsynta.

Frimärken med övertryck

De första frimärken, som övertrycktes, var 1/2 penny från Godahoppsudden, överstämplat till 1 penny och 1 penny Godahoppsudden överstämplat till 3 pence. Dessa sattes i kurs den 23 mars 1900 genom postkontoret.

Dessa två valörer från Godahoppsudden förekommer i två särskilda tryckningar, som kan väl åtskiljas. I den första tryckningen av dessa märken är övertrycken mycket regelbundna ehuru fyrblock av varje värde är kända, i vilka frimärkena vid sidan om varandra visar ett komma och ett fullständigt stopptecken eller punkt, som man säger, efter Mafeking. De

BESIEGED, som blivit illa hanterad i denna övertryckningsupplaga. Man finner också att det andra märket från vänster är relativt gott överstämplat med hela bokstäver, och detta märke är därför viktigt så tillvida att de kända förfalskade övertryckena på dessa märken utmärker sig just för att bokstäverna är helt oskadade i övertrycken. Förfalskningarna liknar alltså mest detta märke nummer 2 från vänster.

I denna andra tryckning av fancy capitals förekommer det två olika tryckningar av samma valörer med olika avstånd mellan orden MAFEKING och BESIEGED. Detta gäller sex märken, nämligen 1/2 penny Cape Colony Current-typ, 3-pence Cape Colony, 4 pence Cape Colony, 1/2 penny Bechuanaland Protectorate och 3 pence British Bechuanaland. Här ovan avses därvid de ursprungliga valörerna på frimärkena. De övriga valörerna är endast kända i en tryckning, alltså med ett visst givet avstånd mellan orden MAFEKING och BESIEGED.

Anledningen till de olika avstånden är att man velat korrigera övertryckningen så att den icke skulle sammanfalla med tidigare övertryckning.

Det förekommer frimärken där avståndet mellan de två övertryckta orden är 6 1/2 mm, 7 1/2 mm och 8 1/2 mm och 13 mm. Det vanligaste avståndet mellan de två orden har visat sig vara 7 1/2 mm.

Efter den 5 april förekom inte någon ytterligare övertryckning av denna typ, ty när en andra upplaga av några valörer sedermera visade sig nödvändig, använde man en sans-serif-block-type. De tidigare begagnade övertryckstyperna var ju så trasiga.

Denna nya upplaga utkom den 25 april 1900 och omfattade 3.500 märken från Bechuanaland Protectorate, fördelade på fyra valörer och 800 (!) märken från British Bechuanaland, fördelade på två valörer. Dessa senare är givetvis ytterst svåråtkomliga (se sid. 101).

Lokalfrimärken med porträtt

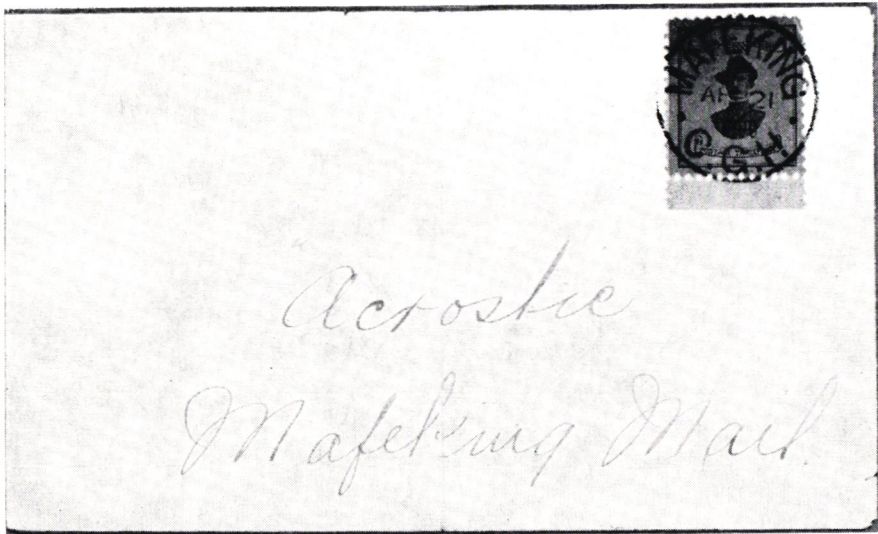
Trots att Mafeking i sig själv var en mycket liten stad, hade besättningen dock till uppgift att bevaka ett mycket stort område och vissa av de avsides belägna forten var belägna på ett avstånd av en engelsk mil från staden. Innevånarna i denna hade icke tillåtelse att besöka forten utan särskild tillåtelse och inte heller hade garnisonen i de olika forten tillåtelse att besöka staden annat än vid särskilda permitteringstillfällen. Det var förenat med stor livsfara att passera mellan forten och staden. Under dessa omständigheter blev det naturligtvis en stark önskan hos vänner och släktingar till de i forten stationerade soldaterna att kommunicera på något sätt.

Överste Baden-Powell ansåg det angeläget att upprätthålla alla civila funktioner i staden och därmed även postgången under belägringen av

Mafeking. Han lät därför sin stabschef, lord Edward Cecil, organisera en särskild kadettkår som skulle kunna ombesörja bl a denna lokala postgång. Baden-Powell ansåg det nämligen ytterst angeläget att avlasta alla former av »malajjobb» eller lättare arbete från de hårt ansträngda vuxna medlemmarna av garnisonen.

Lord Cecil mobiliserade så att säga alla unga pojkar i staden och till befälhavare för kadettkåren utnämndes översergeanten Goodyear. Pojkarna fick i uppdrag att såsom ordonnanser och brevbärare föra militära budskap och civil post dels inom staden till fortet — vilka var helt isolerade från den civila befolkningen — och dels mellan de kring staden spridda fortet. Dessa låg i flera fall på betydande avstånd — de yttersta ett par kilometer — från själva staden och uppdragen var därför förenade med ganska stora faror.

Till en början begagnade pojkarna mulåsnor för att färdas till och från fortet och givetvis måste detta ske nattetid för att undvika att bli skjuten av de pricksäkra boerna. Sedan mulåsnorna emellertid måst avlivas för att vandra till soppgrytorna och garveriet, utrustades ordonnanserna med *cyklar* i all den utsträckning sådana kunde ställas till förfogande. Den traditionella bilden av dessa ordonnanser är därför en cykelburen sådan. Särskilda posturer ordnades med tömning av brevlådorna kl 5 em och utlämning av post kl 9 fm varje dag vid stadens postkontor.

Lokalbrev 3 pence, avstämplat i Mafeking 21 april 1900 uppenbarligen annonsvar till signatur »Acrostie» Mafeking Mail, befordrat från något av fortet in till staden enligt 3 pence taxan.

Portot för den civila postgången med dessa ordonnanser var 1 penny för vanliga brev inom staden och 3 pence för brev till eller från fortet eller mellan dessa. Emellertid hade ju frimärkena i stadens frimärksförråd blivit till allra största delen övertryckta till högre valörer för att kunna täcka behovet av porton för postgången till yttervärlden.

Det uppstod därför icke blott knapphet utan snart fullständig avsaknad av frimärken i 1-penny- och 3-pencevalörerna. Det gällde nu att finna på råd. Det befanns att stadens boktryckare firma Townsend & Son icke kunde åtaga sig att trycka dessa frimärken men han hade tillgänglig ett *perforeringsverktyg* som kunde komma till användning, därest man blott kunde åstadkomma själva frimärkena. Stadens fotograf D. Tayler ställde sig då till förfogande och han kunde till stor glädje för alla åstadkomma de erforderliga frimärkena enligt *Ferro-prussiatemetoden*.

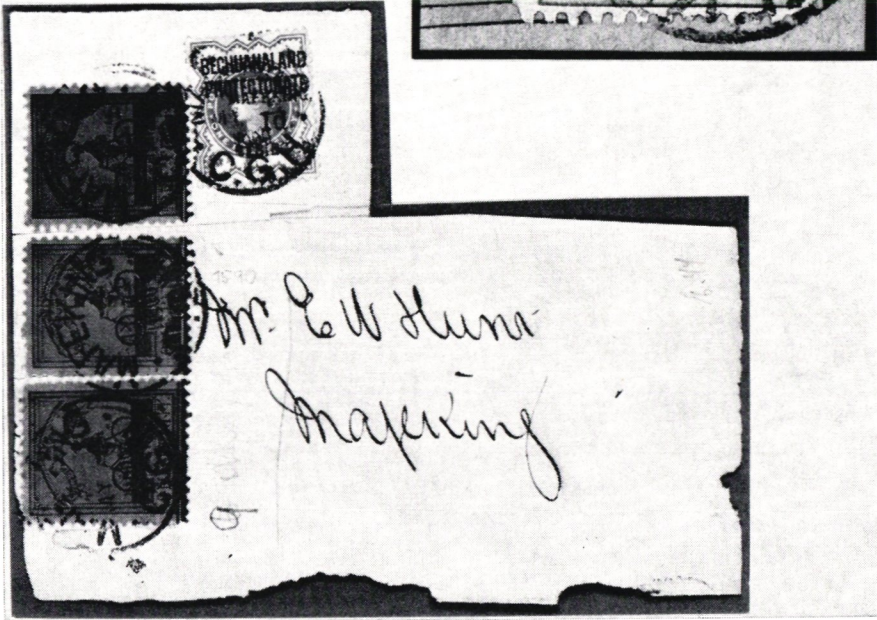
Frimärksbilderna arrangerades i en grupp om tolv, nämligen 3×4 på en negativ fotografisk glasplåt och från dessa glasplåtar framställdes nu genom *dagsljuskopiering* små ark av frimärken; 12 märken på varje ark och dessa gick sedan vidare till boktryckaren för gummring och perforering (tandning 12). Fotofilm fanns ej vid denna tid.

Det första frimärket utkom den 7 april 1900 i formatet 22×18 mm, nämligen ett 3-pencemärke med en fotografisk bröstbild av överste Baden-Powell framställt efter en teckning av captain H. Greener som var krigskassör i staben. Det bar texten: »Mafeking 1900 siege» och »Postage Three-pence» och upplagan var 6.072 stycken.

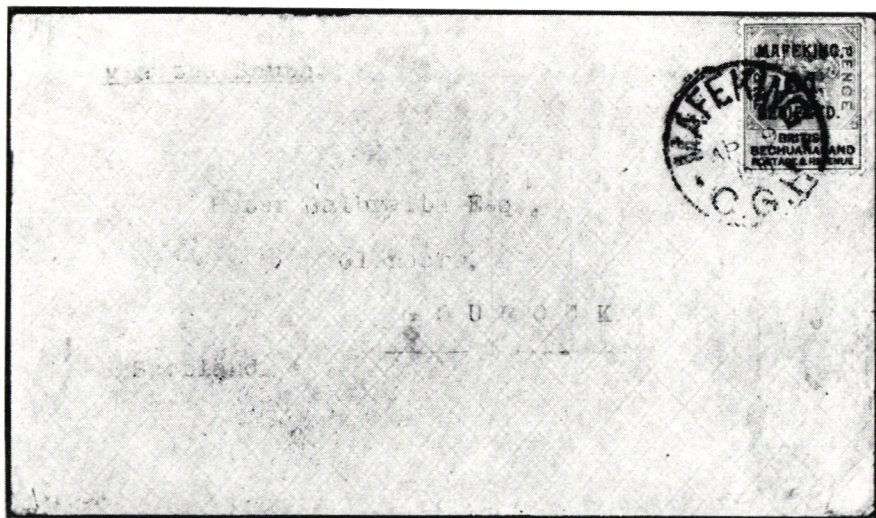
Därefter framställdes likaledes på fotografisk väg en bild av översergeanten Goodyear på sin cykel. Även detta märke framställdes på samma sätt som 3-pencefrimärket, men i något större format, 24×21 mm, och med något annan text, efter teckning av doktor W A Hayer. Han var försiktigare i textvalet. Under Kungl. krona »V.R. siege of Mafeking Lokal post» och »One penny». Det utkom den 10 april och upplagan blev 9.476 stycken.

Emellertid befanns det att formatet på 3-pencemärket icke gav en god bild och efter några dagar beslöts det att ersätta det först utkomna frimärket med ett något större sådant, som dock kunde rymmas på glasplåten med fortfarande 12 bilder på varje plåt. Den 10 april kom sålunda ett *nytt 3-pencemärke* i något större utförande alltjämt med överste Baden-Powells porträtt, i en upplaga av 3.036 stycken.

Frimärksframställningen lyckades över alla förväntningar; dock inrapporterades ganska snart ett par olyckshändelser. I samband med ett häftigt bombardemang av staden råkade fotografen lägga en plåt, alltså en glasplåt, av frimärkena med överste Baden-Powells bild bak och fram så att

Frimärken med sergeant Goodyears bild och del av lokalpostbefordrat brev med unik blandfrankering.

Brev, avstämplat under Mafekings belägring 9 april 1900 för befordran söderut genom boernas belägringslinje till mottagare i Greenock och Greenock, Skottland, med mottagningsstämplar i denna ort juli 25, 1900.

bilderna blev spegelvända, texten bakvänd och Baden-Powells en facebild vänd åt fel håll.

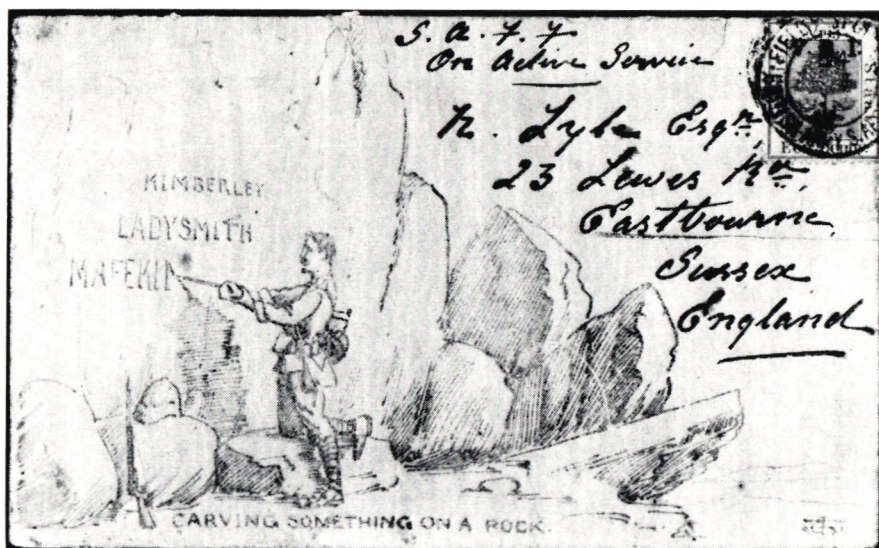
Vid ett annat tillfälle inträffade det att fotografen tappade glasplåten. Den sprack, dock bara i två bitar och fotografen, som hade tappat plåten kunde passa in delarna i kopieringsapparaten och fortsätta sitt arbete. Det kunde inte hjälpas att det blev en främmande rand över några av de sålunda framställda frimärkena. Randen härrörde sig alltså från sprickan i plåten, som sträckte sig nerifrån vänstra hörnet och snett uppåt höger varvid den passerade tre av de 12 frimärksbilderna (se sid. 121).

Såväl de förstnämnda omvända frimärkena som märkena med tydlig plåtspricka är nu stora liebhaberobjekt för samlare av boerkrigets frimärken. De uppnår på de brittiska frimärksauktionerna ganska höga priser. Lokalmärkena är till färgen blå på ljusare blå botten och de förekommer på grund av sin ljuskänslighet i olika färgstyrka ned till blågrå. Förfälskningar är även kända. Men de har annan tandning.

Det finns exempel på att dessa lokalfrimärken även kommit till användning på brev utom staden. Bl a finns ett brev avsänt från Mafeking under belägringen till orten Bulawayo i Rhodesia i norr, frankerat med ett fyrblock av 3-pencefrimärket med Baden-Powells bild. Detta helbrev betraktas som en förnämlig dyrgrip.

De båda frimärkena med Baden-Powells bild i olika format, förlagan till märkena och nere till höger märket med negativskada.

Propagandabrev. Mafeking ännu ej befriat, men väl Kimberley och Ladysmith.

Det förekommer även lokalbrev med blandfrankering d v s fotografiska lokalmärken jämte överstämplade Bechuanaland Protectorate-märken, ehuru sådana brev är mycket sällsynta.

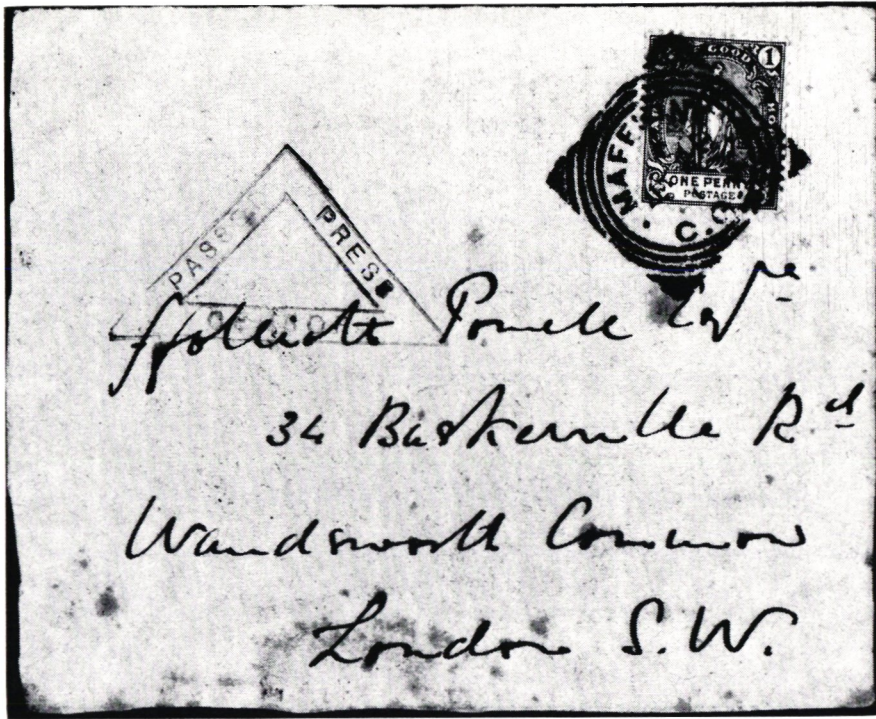
Dessa lokalpostfrimärken som utkom under Mafekings belägring är ovanliga i flera hänseenden. Dels torde de vara de första frimärken i världen som blivit framställda helt enligt en fotografisk metod, dels hör de till det fåtal frimärken från det brittiska imperiet vilka icke på något ställe visar bilden av engelska regenten, men väl en annan levande person.¹⁾

Frimärkena väckte stor uppmärksamhet i London. Då Baden-Powell något halvår efter belägringens hävande återkom till London blev han mottagen med utomordentlig entusiasm och firades på mångahanda sätt. Han kallades även till audiens hos drottningen och vadhållningen på de förnämligaste Londonklubbarna gick hög angående vilket straff Baden-Powell skulle erhålla av drottningen för sitt tilltag att i staden låta utgiva frimärken utan drottningens bild, ja t o m med bilden av en sergeant.

Man må i detta sammanhang betänka att detta skedde vid sekelskiftet, då de patriotiska känslorna och de sociala reglerna var alldeles säregna och kriget ännu pågick som bäst. Då Baden-Powell for i sin vagn till

¹ New Brunswicks 5 c 1863 visar postmästare Charles Connells porträtt och New South Wales 20 sh 1888 porträttet av Lord Carrington.

Brev, avstämplat i Mafeking C.G.H antagligen den 25 juli år 1900 fyrkant-cirkel-stämpel C.G.H och med pressensurtriangel, adressevat till London.

Buckingham Palace för att gå i audiens hos drottningen stod åtskilliga av de förnämsta officerarna och lorderna i London vid Buckingham Palaces grindar eller satt där i sina förnämliga vagnar för att avvakta Baden-Powells återkomst från audiensen. När denna var över och Baden-Powells vagn närmade sig grindarna möttes han av hela hopen vänner och vadhållare som ivrigt ropade: »Nå, vad fick du för straff av drottningen», och Baden-Powell svarade: »She made me a knight» d v s »Hon adlade mig». Då lär det ha varit stora belopp som bytte ägare mellan de vadhållande herrarna.

Brevtaxor

En sammanfattning av brevtaxeförhållandena i Mafeking under belägringen ger vid handen att man debiterade per halvt uns (ca 20 gram), 1 penny inom stadsgränsen och 3 pence till förposterna eller mellan dessa.

Vidare debiterade man per halvt uns 6 pence för brev som bars söderut via Kimberley och 1 shilling för brev som bars norrut till Bulawayo.

Telegram, som måste fraktas med den övriga posten till närmaste av engelsmännen behärskat område, betingade vid befördran norrut 9 pence per ord och söderut 1 shilling för 12 ord. Det är ju anmärkningsvärt att portot var så mycket lägre vid befördran söderut särskilt när man betänker att transporten norrut gick betydligt säkrare än söderut. Emellertid lär just säkerhetsskälet och efterfrågan ha varit avgörande vid prissättningen. Alla korrespondenter ville naturligtvis begagna den säkrare vägen även om den var dubbelt så dyr.

Upplagor

Antalet övertryckta frimärken av varje sort var synnerligen begränsat. Här lämnas en uppställning över antalet märken.

Övertryck i fancy-type-capitals.

Mafeking

S.G.	Kaplandets frimärken:	S.G.	Antal
1	1 penny på 1/2 penny nr	80	7.680
2	1 » » 1/2 » »	87	5 280
3	3 pence » 1 » »	78	6.000
4	6 » » 3 pence »	83	840
5	1 shilling 4 » »	84	1.440

Övertrycken av *Bechuanaland Protectorates* frimärken visar följande antal:

6	1 penny på 1/2 penny nr	59	6.000
7	3 pence » 1 » »	61	1.800
8	6 » » 2 pence »	62	1.200
9	6 » » 3 » »	63	1.440

Märkena med övertryck av *British Bechuanaland* visar följande antal:

10	6 pence på 3 pence nr	12	3.600
11	1 shilling 4 » »	35	2.320

Ytterligare övertryck verkställdes, nu med »sans serif» bokstäver och med större avstånd mellan övertryckstexterna för att undvika förväxling med det tidigare övertrycket (på frimärkena från *Bechuanaland Protectorate*).

Dessa frimärken visar följande antal:

12	3 pence på 1 penny nr	61	1.800
13	6 » » 2 pence »	62	1.200
14	1 shilling 6 » »	65	1.440

Slutligen förekommer det nya övertrycket på *British Bechuanaland*:

15	1 shilling på 6 pence nr	36	240
16	2 » » 1 shilling nr	37	570

De fotografiskt framställda *lokalpostmärkena* har följande antal:

17, 18	1 penny, Goodyear, 10 april 00	9.476
19, 20	3 pence, Baden Powell, 7 april 00 (litet format)	6.072
21, 22	3 » » » 10 april (stort format)	3.036
23	3 » » » omvänd bild	

Mycket få ostämplade är kända av samtliga frimärken.

Summary in English

During the siege of Mafeking, which lasted from October 13, 1899 to May 17, 1900, a lack of stamps of higher values arose because of the high rates for caffer-grams sent through the boer lines. The stock of stamps in the post-office of Mafeking consisted of ordinary stamps from Cape of Good Hope and Bechuanaland Protectorate and withdrawn stamps from earlier British Bechuanaland. There were together c:a 42.000 stamps in store. These stamps were bought cash by the British Military Government from the civil Postmaster at Ordinary Price. Thereafter all the stamps were surcharged with the words MAFEKING, BESIEGED, and higher values. The post rate for caffer-grams was per half an ounce six pence via the south and one shilling via the north. There were eleven different overprinted stamps in all. The stamps were used for civil post from March 23 to May 17, when the siege ceased.

It is curious to find that all this also happened to the c:a 7.000 stamps, of five different values, from earlier British Bechuanaland in store. These stamps, from earlier British Bechuanaland, had been actually taken out of use in Mafeking and all British Bechuanaland, when this territory was annexed with Cape of Good Hope in November 1895. They were valid for use in Bechuanaland Protectorate until October 1897, when they were made obsolete for postal purpose and should have been destroyed to prevent further use. It is not pointed out in literature that Baden-Powell in this way saved these stamps from destruction. »To his defence» should be said, that he paid the nominal value as if they had been still valid.

The first printing was made March 23 in fancy capitals on stamps only from C.G.H. — two values — and made one stamp by one. The letters in this surcharge are fairly good.

From the next day, March 24, the surcharge was made in rows of six stamps horizontally, thus making six different types of surcharges, recognised by small typical defects on the letters surcharged and now on nearly all types of stamps in stock. A later third printing was made in

April with »san serif block» types on remaining stamps from Bechuanaland Protectorate and British Bechuanaland. Rather small numbers were produced; some values counted in hundreds.

Later during the siege the demand for 1 d. and 3 d. stamps was very great, these stamps being used for local letters in town and to the forts. Two special photographic stamps were produced by means of the ferroproussiate method by Dr. D. Taylor, the town photographer. The stamp of one penny was showing the picture of Sergeant Major Goodyear, the chief of the Cadet Corps, on his bicycle, known as the »Cadet Penny», and the stamp of three-pence showing the picture of colonel Baden-Powell, known as the »Colonel Three-penny». The stamps were produced in small blocks of 12 stamps, copied from negative photographic glassplates, and perforated by hand by the bookprinters Messrs Townshend and Son, editors of the newspaper Mafeking Mail.

The colour of the stamps is blue on blue, but differs from deep blue to light greenblue or pale grey. They also differ in size owing to the special perforating process employed.

The colonel Three-penny stamp was issued on April 7 and the »Cadet-penny» on April 9.

On April 10 the Colonel Three-penny stamps was issued in a slightly larger size than the first issue.

Interesting varieties are 6 d, on 3 d. Bechuanaland Protectorate with MAFEKING surcharged and new value inverted. At least one strip of six was printed.

The Colonel Threepenny stamp was by one occasion copied with the negative glassplate placed with the wrong side foremost, making text and portrait backward on the 12 stamps.

The Colonel Threepenny stamp is also in a small number produced from a broken negativ glassplate, thus showing a line crossing five of the stamps.

See page nr 121.